

Објављено уз подршку
АНО „Институт превода“

AD VERBUM

Алексеј Варламов

Тамна страна душе

превела с руског
Љубинка Милинчић

Русика
2018.

На слов оригинала:
Алексей Варламов
Мысленный волк

ПРВИ ДЕО

ЛОВАЦ

Највише од свега на свету Уља је волела ноћно небо и јак ветар. У ветровитом црном простору она је у сну трчала лако се одбацујући ногама од траве, није се умарала и чак се не би ни задихала, али не зато што је у тим тренуцима расла – она је била крхка и ниског раста, већ зато што је умела да бежи. Нешто се дешавало са њеним крхким девојачким телом, због чега се она одвајала од земље и физички осећала тај полу трк – полу лет а прелазак на то стање је чак кожом памтила кад би са јаве падала у сан, а ваздух ју је неколико тренутака држао као вода. А трчала би све док је сан не би ослабио и почео да је хвата ужас да ће се спотаћи, пасти и никад више неће моћи да трчи. Тајни страх да ће остати без ногу мучио је девојку, упадао јој је у снове и напуштао је само лети кад би Уља отишла у село Високе Горбунке на реци Шеломи и шетала по тамошњим шумским путевима, горећи на сунцу и спаљујући у врелом ваздуху кошмаре који су је мучили. А више се ничега није бојала – ни мрака, ни муња, ни тајанствених ноћних експлозија, ни великих буба, ни бешумних птица, ни оса, ни змија, ни мишева, ни оштрих шумских звукова који су личили на експлозију тетиве која пуца. Иако градско дете, она је била равнодушна према уједима комараца и мушица, никада се није прехладила, ма како била хладна речна вода у којој се купала и ма колико киснула на августовским кишима. Брдовит терен с острвима шума усред мочваре и са ливадама, истовремено ју је и узбуђивао и умиривао и, ако би од Уље зависило, она би овде живела и живела, икада се не би враћала у влажан, испресецан кратком, широком реком и усеченим уским кривим каналима Петербург са његовим прљавим зградама, кочијашима, санкама, продавницама и испарењима људских тела. Али њен отац Василиј Христович Комисаров је одлазио у Високе Горбунке само лети јер је у преосталом делу године радио као механичар у Обуховској фабрици и у селу се тако досађивао без машина, са се скоро све време бавио поправком простих сеоских механизма. Тај рад није наплаћивао па је

зато за доручак увек јео свежа јаја, млеко, путер, павлаку и поврће, од чега је његово уморно, пожутело лице постајало млађе, блистало је, постајало румено и још дебље, јаки зуби су постајали чистији, без жутих наслага од дувана, а азијске очи су се сужавале и задовољно гледале испод набрекних обрва. На мушкарце из села је тај лукави поглед деловао је на загонетан начин тако да су један по један долазили код механичара да се саветују и о земљорадњи, о имању, иако о томе Василиј Христович није могао ништа да каже. Упркос томе, сељацима се чинило да петербуршки господин нешто зна, али крије и нагађали су како да га одобровоље и ода им тајну.

Понекад је, на незадовољство своје младе жене, Комисров ишо у лов заједно с Павлом Матвејевичем Љокобитовим, надменим, нервозним господином који је због своје тамне пути личио или на Циганина или на Јеврејина.

Љокобитов је по својој првој професији био агроном, али на тој њиви није ништа одгајио ако се не рачуна невелика књига о гајењу белог лука, и почео је да ради најпре као новинар, а потом осредњи писац, живео је стално у селу на изнајмљеном ловачком имању племића Љупе – загонетног старца кога никад није видео зато што је Љупа био алергичан на дневну светлост и на људска лица, са изузетком једног – управника свог имања. О њима двојици су говорили ружне ствари, али Љокобитов се није бавио тим гласинама, он је био човек душевно и телесно здрав, са задовољством је ловио у прозачним боровим и тамним јеловим шумама, терао псе, писао приче и ишао у град само да би однео редакције своје рукописе и да подигне хонораре од по двадесет копејки за један ред. Часописи су радо узимали његове текстове, критика их је час лено критиковала, час снисходљиво хвалила, а механичар Комисаров је волео да слуша свог друга и био је први читалац и поштовалац Павла Матвејевича. Једном му је чак поконио бицикл из Немачке, на коме је Љокобитов возио по локалним путевима изазивајући завист дечака и љутњу сеоских паса. На прве није обраћао пажњу, а од других се бранио на проверени начин: кад би пас покушао да га ухвати за ногавицу, бициклиста

је нагло кочио и животиња би добила ударац петом у доњу вилицу. Али, Павле Матвејевич се тако сурово понашао само према туђим псима, а своје ловачке псе је волео, ценио их је зато што су били паметни, издржљиви и давао им је чудесна имена – Јарик, Карај, Флаута, Славуј, Палма... и сваки је имао по два имена: једно за лов, друго за кућу. Једном је купио пса гонича који се звао Гончар и променио му име у Анчар. Он је, уопште, био човек – песник, иако је изгледао груб и оштар.

После судара са неваспитаним сеоским псима панталоне Љокобитова су биле поцепане и крпила их је лепа, крупна и строга сељанка Пелагија која је ишла свуда са Павлом Матвејевичем. Поред ловачких паса, они су имали и троје деце: млађа су била заједничка, исто онако слична Циганима као њихов отац, а најстарији је био плав, мршав, плавоок дечак с дугим девојачким трепавицама и испупченим уснама. Аљоша је био Пелагијин син од другог човека. Павле Матвејевич није нарочито марио за поси-
нак, и не зато што Аљоша није био његов, већ зато што је био равнодушан према деци и у животу се бавио смо оним што му се допадало. А оно што није – одбацивао је и није на то мислио.

Уља се често играла с Аљошом и веома га је жалила. С обзиром да је расла са маћехом, њој се све време чинило да Аљошу у породици вређају и да се чак и мајка према њему понаша горе него према млађим синовима. Уља је од детињства доносила другу слаткише и тужним очима посматрала како Аљоша једе, мада се ни од кекса ни колача није гојио, и кости су му и даље штрчале на поцрнелом дечачком телу, а нежно лице је остајало увек трагично спремно да се увреди. Једном је Уља сакупила новац и купила му лепу кошуљу, али се Аљоша збунио, зато што није имао где да носи кошуљу, а и како мајци да објасни откуд му кошуља.

– Не допада ти се? – протумачила је Уља његову збуњеност на свој начин.

– Велика ми је, – није слагао јер е Уља заиста погрешила број, и сакрио је кошуљу даље од туђих очију, али увек будна Пелагија ју је нашла.

Слушала је како Аљоша збуњено објашњава, али ипак није грдила сина, већ је некако чудно хукнула, и њене уобичајено суве, очи су се замутиле, засузиле и скупиле се спречавајући да се појави грчевита мајчинска љубав коју је Пелагија носила у себи, а о којој ни Павле Матвејевич, ни Уља нису слутили.

Павле Матвејевич због свог самопоуздања, а Уља ако је у нешто веровала, није постојала могућност да је разувере. А Аљоша се није расправљао с њом, већ је радио све што је наређивала – љуљао се док му се не заврти у глави на огромним скелама које је поставио механичар, пловио је чамцем, учио своју другарицу да пеца рибу и ракове које су затим кували на ватри – желео је да спава, а бечио је очи, јер је устајао у цик зоре – слушао је Уљинине приче о људима с три ока, којима је треће око дато како не би видели оно што им је пред очима, већ само оно што је скривено. Уља је веровала да је имала ово око, али се још увек није отворило.

– Да би се око отворило – говорила је Уља Аљоши чудним гласом – мора се урадити специјална вежба.

– Хоћеш да те научим?

– Хоћу – одговарао је Аљоша, а Уља је осећала како јој низ леђа од врата до струка миле жмарци.

Она је случајно додирнула Аљошу и одмах извукла руку:

– Зашто не идеш у школу?

– Зашто бих?

Ионако све што ми треба већ знам и умем.

Знам да читам и пишем, знам рачун.

Шта ће ми више?

– Није то сувишно – приметила је Уља, посматрајући како Аљоша грозничаво везује мрежу врбовим прутом и качи камен са трулом рибом у центар, а мислила је „Да ли је тачно да би било добро да зна гомилу непотребних ствари, које ја знам?“ Присећала се лепо васпитаних петербуршких дечака, са којима је заједно бивала на дечјим новогодишњим представама: „Да су они овде, ил’ би пропали ил’ не би знали како да ме заштите, а с Аљошом ништа није страшно.“ Само једном је било

страшно када су предвече извлагчили из реке мрежу с кукицама и после деверике, јаза и манића видели на претпоследњој кукици људски нос, који је имао веома непријатан мирис. Уља је вриснула, задрхтала, Аљоша пребледео, подигао главу и, без речи, прстом показао на реку. Усред реке, полако се окрећући, плутао је човек у бунди, панталонама и чизмама. Лице утопљеника је било бело, изобличено, коса, такође, бела, замршена.

– То смо га ми ... куком закачили.

– Морамо рећи одраслима.

– Не, нека плута, куд год да је кренуо. – А ми нисмо ништа видели. Зимус је управник кнеза Љупе нестало. Ујутру је кренуо на станицу, а увече је коњ дошао са празним санкама. Кажу да су га његови сељаци убили.

– Зашто?

– Био је Немац. Нич (у широким круговима позат као Ниче). А кнез је почео да пије и умро од туге за њим. А пре тога је наредио да се на сахрани изнесу три кофе домаће ракије да сви пију и плешу док не падају и да нипошто да заплачу.

Уља је увукла главу у рамена и гледала унаоколо. Међутим, ништа се посебно није догађало: виделе су се у даљини тамне сеоске колибе са испуцалим брвнима и украшеним прозорима, цветале су ливаде, птице су певале и пољем су ишле поцрнеле и самоуверене жене у шареним хаљинама. Ништа није могло нарушити ову мирну слику, и само је отац, док је читао новине, говорио чудно, узнемирено, понекад је добијао телеграме од којих је постајао мрачан, али Уља није продрла у ову страну његовог живота. Када маћехе није било у близини, желела је да му се приближи, да осети топли мирис и слатко да заплаче, али и тада када му се она умиљавала, њен отац је остајао беспомоћан, дрвен и уплашен, а то би је заустављало и побуђивало тешку, нејасну мисао: „Можда ми и нисмо род?“ Можда сам ја само сироче, напуштена? Имала сам друге родитеље?”

Дани су постајали дуги, суви као да нису на северу, без ветра, врући. Масно сунце, као желатин, дизало се изнад хоризонта и лењиво плутало дуж беличастог неба, палећи и сушећи

земљину кожу. Уља је чекала вечери, часове када је дрвеће почињало да баца дугачке сенке које су се постепено размазивале и мешале са сумраком, а сви брежуљци благо осветљавали се хладном месечином. Што је пун месец био ближи, то се крв у њој све више узнемиравала. Знала је да ће трчати те ноћи, била је узбуђена и узнемиравала је мршаваг Аљошу, али није могла да га поведе са собом, а он ју је гледао тужно шкиљећи очима и, попут паметног пса, осећао свој кратак живот.

Предвече су се враћали ловци. Исцрпљен, знојав, тежак, механичар је једва довукао уморне ноге и тешко дисао, а кочперни и неуморни Павле Матвејевич је био спреман, као да није трупкао кроз шуме и мочваре дуж Шеломе, већ цео дан седео у хладу у платненим столицама и читао страног, модерног писца Хамсуна наизменично са илустрованим часописом „Нива”, као што је то радила Вера Константинова Комисарова, механичарева жена, висока, крупна жена с тешком бакарном косом, која се односила према Љокобитову са таквим изругивањем и презиром, да је чак и Уљи било непријатно. Међутим, ловац није примећивао неучтивост, нити је пецкањима жене давао више значаја него лајању сеоског кера. Веру Константиновну је његова снисходљивост и презривост још више љутила и раздраживала. Зашто је маћеха свог сеоског суседа презирала, Уља није могла схватити – да ли због прости домаћице са њеним пилићима и козама или због чињеници да Павле Матвејевич није помагао својој жени, већ је само користио њен рад и услуге: она му је чак обојке намотавала, па он никада није ни научио, али је зато био арогантан преко сваке мере, умислио је да је важна личност и када је долазио у Петроград, увече је ишао на верске скупове у филозофски клуб за интелектуалаце, а ноћу би се дружио са мрачним и страшним људима – секташима. О овим секташима је он шапатом причао да имају главног човека – Исидора Шчетининкина, бившег ученог јеромонаха, бившег црнототонаша, говорника и мисионара, којем су се остали клањали као богу, а он је приморавао жене на блудне радње с њим.

– Сви тамо су бивши.

– Како то? – није разумео Комисарова механичар.

Родитељи се одричу када њихова деца постану пунолетна и кажу: мој бивши син или моја бивша кћерка. А деца – моја бивша мајка или бивши отац.

Све је то било и страшно и неразумљиво, али на чудан начин снажан, дебео Љокобитов, са својом црном, проседом брадом и орловским носем, Уљу је час плашио, час је био привлачан и она се трудила да му чешће буде пред очима, иако се плашила лепе Пелагије.

Павле Матвејевич је био нежан, али равнодушан према девојци, при том није био ни пажљив. Једном се само успут заинтересовао високим, дечачким гласом, који уопште није био одговарао његовом изгледу дивљег човека из шуме:

– Шта читате, драга госпођице?

„Антоновске јабуке” дело господина академика Бунина, рече она грубо и поклони се.

– Ах, сусед ... – Меке усне су се презриво трглее и показаше се смеђи зуби. – Друг из школе.

– Учили сте са њим? – упита Уља с великим поштовањем.

– Па, хвала Богу, то се није догодило. Избацили су га из школе пре мене.

– Зашто?

– Због неспособности за студирање, претпостављам. А шта се могло очекивати од сина ситног племића?

– А ко сте онда ви? – пребледела је Уља.

– Ја сам трговачки син и весели господин.

Пелагија Ивановна је секла одстрелјену птицу бацајући псима изнутрице и чинили су се некако смешни покрети равнодушних, великих руку, које никад не мирују због посла. Скакавци су тихо зрикали, мушкарци су пили вотку, али мало – Уљин тата није волео да пије, Павле Матвејевић је много је волео, али се још више плашио да се не напије, попут свог оца алкохоличара, и седећи у дубини терасе, Уља је слушала како Љокобитов прича о својој првој љубави.

... у иностранству. – Ја сам прогнаник из гимназије, који је годину дана боравио у самици због политике и студент са Лајпцишког универзитета који је мрзео револуцију. Она је ћерка државног саветника из Санкт Петербурга. Упознали смо се у Берлину, у музеју Пергамон, крај једне врло чудне скулптуре. То је мраморна скулптура девојке у краткој туници са једним спуштеним раменом. Девојка је везала косу као одрасли, седи с подвијеним ногама, гледа доле и пребира некакво камење. Најупечатљивија ствар је то што се, када гледате из различитих углова, јављају супротна осећања – нежност, туга, нежност, очај.

– Девојка се игра бацањем коцкица – рече Комисаров значајно. – Веома позната древна римска скулптура. Други век пре наше ере.

– Она је стајала испред ње с таквом напетошћу, као да је то била њена ћерка, млађа сестра или можда и она, мистериозно проживљавајући свој други живот, и одједном сам схватио да сам одувек волео ту малу жену тамне косе, коју би издалека могли помешати с дететом. Да-да само њу једну и никога више. Стајала је и дуго није одлазила, а онда се окренула према мени, видео сам сузе у њеним очима, хтела јој је нешто рећи, али су ми немачки звуци застали у грлу, а избили су наши.

– Ах, да ли си Рус? – рекла је тужно и ухватила ме испод руке. – Наравно, ко још може остати овде? Шта мислите, колико је имала година?

– Не знам, једанаест, можда дванаест.

– Не, била је старија – успротивила се. – Била је већ девојка. Погледајте јој груди. Имала је пеге на лицу.

– Зашто сте тако закључили?

– Не знам.

Чини ми се да је тако.

– А зашто сте одједном поцрвенели? – упита она одсутно и додаде: – Боже, каква страшна прича.

Ионако нисте ништа разумели?

– Не.

– Шта треба да разумем?

– То је надгробни споменик. Девојка је умрла, а њени родитељи су поставили споменик на њеном гробу. А сада је по други пут одвојена од свог тела и изложена погледима свих.

Морам признати, осећао сам се веома неугодно: не могу да поднесем надгробне споменике, гробља и све што има везе с тим, а она као да је осетила то:

– Па, идемо ли?

После тога, овде немате шта да гледате.

Лутали смо по Берлину цело вече, били безбрижни, говорио сам јој нежне речи, први пут у животу без икакве нелагодности, она је слушала и скоро ништа није одговарала, али из њеног ћутања сам наслућивао да је задовољна.

Убрзо сам схватио да она уопште не познаје живот: прво француска гувернанта, затим Смољни институт и иностранство – далеко од Русије, како не би видела сву нашу грозоту ... Тако је наредио њен татица, она је у почетку ридала, хтела да бежи од куће и умало не оде у манастир, а онда се покорила и била веома задовољна његовом вољом. А и како не би! Препуштена сама себи, добила је пуно новца као апанажу и никоме није полагала рачуне. Повратак у Русију сада би јој била најстрашнија казна. Међутим, у Берлину је окретала нос од радника у трамвају – они су наводно смрдели. Посрамио сам је, а касније ми је рекла да јој се у почетку нисам допадао и није ни очекивала да ћу бити тако озбиљан човек, пун патње. Састајали смо се сваки дан, шетали се, пуно причали. Из неког разлога посебно ју је занимало како сам се осејао у затвору, о чему сам размишљао, шта сам сањао, да ли ми је неко долазио у посету, иако су те успомене биле непријатне за мене. Али она је и даље питала. Повремено бисмо одлазили у Стари музеј, тој девојци с којом је требало да се женим, али нисмо се венчали.

– Зашто? – заинтересовано је питао Василије Христович.

– Због чега се људи не жене? Она је богата, племенита, ја сам незналица, гољо, човек са мрачном прошлошћу и без

светле будућности. Није смела да каже својим родитељима с ким је у вези. И шта бисмо ми даље радили? Да се вратимо у земљу коју она презире? Или ја да останем у иностранству? Ма, тамо нема таквог лова као код нас. Она ме је сматрала фантазером, човеком који је непоуздан, неверан. Али ипак главно није било у том – рече тише Павле Матвејевић, тако да Пелагија Ивановна не чује, а очи му чудесно засијаше у прозачној магли. – Имао сам двадесет и седам година, још увек сам био невин.

– Аха, то ли је! – узвикну Вера Константиновна и гласно се насмеја. – Због тога сте толико поцрвенели у музеју. Први пут сте видели груди младе девојке, а испоставило се да је и она била мермерна.

– Не разумем, шта је ту смешно?

– Извините, нисам хтела да вас увредим. Једноставно сам тек сад схватила зашто имате тако танак глас. Момци који касније постану мушкарци имају пискаве гласове.

– Да се љутим? – зачудио се Павле Матвејевич. – Мислите ли да се због овог може увредити? Не бих ни постао писац да сам у младости протраћио моје драгоцености. Не, добро је што је овако испало, не жалим. И постојао је разлог, детињаст, дубок... А видео сам ја женске грудни много раније, ако вас то толико интересује. Био сам дечак, ученик, када сам први пут био одведен у бордел. Тамо је био велики клавир, некаква пијаница је свирала на њему, огромна, гола жена, модра, дебела, повела ме је са собом... уплашио сам се, вриснуо ... Не, не желим да се сетим. И она је била неискусна са своје двадесет три или двадесет четири године. То нас је страшно повезало. Плашили смо се да се пољубимо и као да смо чекали да нас неко научи.

– Баш као Дафне и Клое! – опет маћеха није могла да се судржи, а њено издужено лице обасјано керозинском лампом, сјајне очи и сензуалне усне, нису изражавале иронију, већ саосећање, али саосећање према, како се чинило девојцици, према жени коју нико није познавао.

– То двоје су били веома млади, ми нисмо, рече Љокобитов, и брзо погледао Веру Константиновну. – Волео сам је, али у тој љубави нисам умео повезати тело и душу. Чинило ми се да ће је то увредити. А вређало ју је нешто друго. Исцрпљивали смо се до бесконачности и коначно раскинули. Вратио сам се у Петроград на ивици самоубиства. Или уласка у секту, што је, уосталом, иста ствар. Долазио сам на састанке секташа, слушао их како певају своје дугачке, једноличне песме и пажљиво слушао њихове проповеди. Живот је чинија кипуће воде, говорили су. Ударајте у ту посуду главом, умрите и васкрснућемо вас. Шетао сам по крају, вртело ми се у глави. Шћетинкин ми је стално тврдио да ме сматра својим и чудило се зашто се не преселим код њих. А мени се чинило – још мало и експлодираћу. Код проститутки нисам могао да идем – презирао сам то, плашио сам се да не ухватим какву болест или да се не осрамотим ... Не знам шта ме је спасило. Сигурно се мајка молила за мене. Или ме можда лов спасио. Убио сам своју прву птицу много пре него што сам упознао прву жену и већ тада сам се осећао слободним и независним човеком. Схватио сам да се морам стопити са руском земљом и чувати снагу само ради остваривања средстава за живот, а све остало штедећи за нешто. Уосталом, ја ништа друго нисам ни умео. Отишао сам у село, ишао у лов, скоро да нисам спавао и једном сам срео жену – младу, лепу и веома једноставну. Имала је мужа за ког су је на силу удали с петнаест година. Он ју је тукао, вређао... Напустила га је и вратила се родитељима, али он ју је некако ухватио крај реке кад је ишла по воду, шчепао за кике и почео да дави. Поља се некако измигољила и ударила га обрамицом. Он се онесвестио, почео да тоне и једва га је извукла.

– Страхота и ужас!

„А зато га је извукла” – само што се није појавила из свог угла Уља.

– Она није никакав монструм – као да чу девојчино питање Љокобитов и окрену се ка Вери Константиновној. – Овде тако живе – шта хоћете? После тога никако није могла да остане у селу. Неколико година је ишла од немила до недрага, радила као

праља, куварица, с неким је родила дете и једном је чак дошла до мене да пита има ли за њу посла. Стајала је на тераси мога дома – гипка, јака, у једноставној шареној хаљини, а лице јој је било некако чудно, веома гордо, као да није дошла да надничи, већ да ме сажалева. Баш је штета што тада нисам имао фотоапарат. Био сам срећан с њом – скинула је с мене моје благословено проклетство баш онда када је било потребно. Не можете ни замислити шта осећа мушкарац коме се то дешава први пут са скоро тридесет година. Нагомилавају се сунчеви зраци у мочварама, а затим се запале и ништа их не може угасити. И запалио сам се огњем несагоривим. И од тада, где се све Поља и ја нисмо волели – на ливадама, пољима, шуми. А после би ми сваки пут певала песме, али ја нисам могао да не мислим како јој нисам први, чак ни други мушкарац. Била је свега неколико година млађа од мене, али врло искусна, а ја нисам могао да се разаберам да ли ме то вређа или не. Али душа јој је била девичанска. Допадао ми се њен говор – могао си записивати шта прича. Од првог тренутка нашег сусрета ме је дирало све што ради – кува, пере, окопава, музе краву што смо купили. Какви су то сокови били! Али највише ме је узбуђивало то што је неписмена, што није искварена оним чиме су искварене хиљаде људи око нас. Чак сам јој тражио да се закуне да ме никад не пита и не научи да чита и пише. И самим тим да никад не прочита оно што напишем. Али прошло је неко време и досадило ми је. Поља ми је постајала све обичнија, просечна сељанка – ситничава, цангризава, придикивала је. Писмена или не – у чему је разлика! Прошла је илузија живљења са сељанком. Потом је затруднела, поружнела и ја сам отишао у Петроград. Нисам јој оставио адресу. Настанио сам се на Охоти, где су вртови. И замислите – пронашла ме је тамо. Продала је краву и само се једном појавила са двоје деце. Хтео сам да је отерам, али нисам имао срца. Тако да сам се практично оженио, али нисмо могли да се венчамо: Поља ни до сада није разведена.

Заћутао је. Ноћ је била кратка, дрхтава, не сасвим густа, мало разблажена некаквом црном бојом и нејасном светлом

тачком на северу, у којој се одражава вода далеког језера и која доноси своју свежину и влагу до терасе. У позадини северног светла јасно су се оцртавале силуете одраслих: непомични људи – као у игри „залеђеног чике” – елегантна жена и два мушкарца, од којих је један, изгледа, старији, спор, а други – свеж, узбуђен и снажан. Сове су поносно хучале. Осећао се мирис непознатих трава и цвећа. Понекад је помало дувао ветар, али онда се све стишавало.

– И то је све? – упита Вера Константиновна и најежила се.

– У пролеће сам упознао једног човека, етнографа, који се бавио степом и животињским светом у њој. С њим сам ишао у Киргизију, тамо је потпуно другачија врста лова него овде, веома је занимљив, на дивље овнове које су специјално укротили и помислио сам да останем у степи заувек. Али онда сам схватио да степа није за мене, да сам ја човек шуме и да ме огољени простор, када пукне поглед до хоризонта, гуши. Вратио сам се у Петроград и за две недеље написао књигу о Арапима и црним птицама. Објавио ју је мој пријатељ пуковник Девријен и саветовао ме да напишем још. А онда се родио други син, а ја сам се примирио, породица је постала за мене нешто попут конвоја с којим сам путујем светом, међутим ту божанствену, неопипљиву жену нисам заборавио све ове године. Била је као моје огледало, а у том огледалу сам видео најбољи, део мог бића који нико не може да увреди. Писао сам јој дуга писма, одговарала је кратко, говорила је да напорно ради и да је веома заузета. Посвађала се са својим оцем, морала је да заради за живот, а научила је на живот на високој нози ... Како је живела, да ли се удала, да ли је пронашла покровитеља, службу, где? – нисам знао и то ме је много мучило да сам се плашио да је питам. Само једном је успут споменула нечију фразу која ме је погодила, да је дужност сваког Руса у иностранству да буде шпијун за своју владу. Али шта је то значило? Не знам. Живео сам од једног до другог њеног писма. А она није одговарала редовно, још је пошта између наших земаља спора. Једном сам се осмелио и послао јој своје књиге. „Не разумем и досадно ми је оно о чему

пишете. Код вас уопште нема људи, већ само природа”, одговорила је шест месеци касније, а оног тренутка када сам прочитао њену критику, био сам спреман да уништим све што сам написао. Није ме било брига шта је о мени говорио Разумник Васиљевић, што су примили моје радове у Географско друштво и што сам једног дана добио писмо од Валерија Јаковљевича, а затим сам се дружио са Алексејем Михајловичем. Ништа није вредело као макар једна речи њеног одобравања. А те речи није било. И ето, пре неколико година ми је неочекивано заказала састанак на станици у селу Пољце. Враћала се из иностранства и возом је пролазила кроз наше крајеве. Не можете ни замислити какав је то утисак оставило на мене. Нисам могао ноћима да спавам, нисам ишао у лов, ништа нисам писао, а Поља је нешто наслућивала и будно пратила сваки мој корак. Није могла да прочита њена писма и нису могла да је узнемире: јер моја кореспонденција је свакодневна, али ме је чудило како она зна све. Било је то нешто неиздрживо. Где год бих пошао, причињавали су ми се Полинини кораци и суве, досадне очи. Толико сам себе измучио да сам случајно помешао дане. Дошао сам на станицу 24 ста касније.

Глас му је постао невероватно тужан и хрипав од ноћне влажности, тако да је чак и дечачка звонкост негде нестала, ишчезла.

– Тако да сам се мимоишао са једином женом која би могла да постане моја срећа. После тога је заувек нестала. И никада је више нисам видео. И вероватно никад више ни нећу. Не знам шта би се десило да смо се ипак венчали. Можда бих био срећан, а можда би ми она досадила, па бих се питао где да побегнем од ње. Да ли се заиста те ствари могу знати унапред? Али оно што сигурно знам је да без ње никада нећу бити срећан. Најстрашније је да се не сећам како изгледа, иако сам се дуго надао да ћу је срести у петербуршкој гужви. Сећам се како се облачила, свих њених сукања, карираних блуза, дамских браон чизмица – све што ме је толико дотицало, али се некако не сећам лица. Немам њену фотографију, и вероватно, чак и ако бих је видео данас, не

бих је познао. А она би прошла мимо мене. Прошло је много година – обоје смо се много променили. Мада само ако би ме позвала ... оставио бих Пољу и она то зна. И не пушта ме. Замислите како је живети са женом која вам ограничава слободу, сваки ваш корак, а ви размишљате о другој...

Још је говорио, маћеха и отац су му нешто одговарали, али Уља више слушала. Размишљала је о жени са којом се нешто чудно десило, вероватно се никад није удала, а и ако јесте, она и даље воли Павла Матвејевича, а њен муж не зна ништа, али слути да жена воли другог и пати. Туђа судбина ју је бринула је више него сопствена, јер она као да се унапред помирила с чињеницом да је од ње саме никад ништа неће бити, јер је она – Уља, Уљана Комисарова, случајно рођена у палати великог кнеза Петра Николајевича, познаваоца и покровитеља ликовне уметности, одбачена од стране мајке и непотребна оцу, петнаестогодишњакиња-сањарка изгребаних ногу, с хладним пачијим носем, с малим пегам на танком лицу и дугом косом као у сирене, коју је некада на високом брду у ноћи на брду изнад Шеломе видео писац Љокобитов и умало по навици није извукао немачку пушку.

3

Ову дамску пушку ретког двадесет четвртог калибра Павле Матвејевич је купио у продавници Ханса Кронхауса на Васиљевском острву близу Јарославске цркве током друге године свог живота у Петрограду.

Пушка је била невероватно скупа – педесет рубаља, али он се заљубио, као младић и није могао да одоли, иако ствар није била само у лепоту ствари из иностранства.

Љокобитов је, поред високог гласа, имао и тајну ману, о чему он никоме није причао и због које је много више патио: имао је слабе руке.

Криве ноге, очи невероватне оштрине, уздржан, хладнокрван, опрезан, неуморан, звери је могао да лови од јутра до

Алексеј Варламов
Тамна страна душе

Издавач
Руссика
Кнегиње Зорке 11/2

За издавача
Неда Николић Бобић

Прелом
Душан Шевић

Коректура
Љубинка Марковић

Штампа
3D+, Београд

Београд, 2018.